

Yaşlı LGBT Bireylerin Sağlık Sorunları ve Hemşirenin Rolü Health Problems of Elderly LGBT Individuals and Role of Nurse

Güven Soner^{1*+}

¹Public Health Nursing Department, Ondokuz Mayıs University, Samsun, Turkey

*Corresponding author: guven.soner@omu.edu.tr

+Speaker: guven.soner@omu.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Özet – Lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks bireyler (LGBTİ) bir çok ülkede cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden dolayı baskı ve ayrımcılığa uğramakta, birçok sorun ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorunlar arasında en önemlilerinden biri sağlıktır. Sağlık sorunları, LGBTİ bireylerin yaşamlarının farklı dönemlerinde çeşitlilik oluşturmaktadır. Özellikle yaşlılık dönemi hassas bir dönem olduğu için özel bir önem taşımaktadır. Yaşlılık dönemi her birey için önem taşısa da LGBTİ bireyler yalnızlık, depresyon, anksiyete, stres, sağlık hizmetlerine erişim noktasında daha fazla engel ile karşılaşmaktadırlar. Bu engellerin en önemli nedenleri arasında ayrımcılığa uğrama korkusu, kendi cinsel kimliklerini ifade edememeleri ve etiketlenme endişesi nedeniyle cinsel kimliklerini gizlemeleri bulunmaktadır. Yapılan çeşitli çalışmalarda sağlık çalışanlarının bu bireylere dair yeterli farkındalığa ve bilgiye sahip olmadıkları hatta kimi zaman olumsuz tutumlara sahip olduklarını gösterilmektedir. Hemşireler sağlık sisteminin önemli bir bileşeni olarak bireylerle karşılaşma potansiyeli olan bir grubudur. Bu nedenle hemşireler, yaşlı LGBTİ bireylerin sorunlarını kavrama ve çözmede önemli görevlere sahiptir.

Anahtar Kelimeler – Hemşirelik, LGBTİ Bireyler, Sağlık, Sağlık Sorunları, Yaşlılık

Abstract – Lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex individuals (LGBTI) are subject to oppression and discrimination and face many problems in many countries due to their sexual orientation and gender identity. One of the most important of these problems is health. Health problems create diversity in different periods of LGBTI individuals' lives. Particularly, aging is of particular importance as it is a sensitive period. Although aging is important for every individual, LGBTI individuals face more obstacles in terms of loneliness, depression, anxiety, stress and access to health services. The main reasons for these barriers include fear of discrimination, inability to express their own sexual identity and concealment of their sexual identity due to the concern of labeling. Various studies have shown that health professionals do not have sufficient awareness and knowledge about these individuals and sometimes even have negative attitudes. Nurses are a group that has the potential to meet individuals as an important component of the health system. Therefore, nurses have important roles in understanding and solving the problems of elderly LGBTI individuals.

Keywords – Health, Health Problems, LGBTI Individuals, Nursing, Old Age

I. GİRİŞ

Lezbiyen, gey, biseksüel kavramları cinsel yönelime; trans ise cinsiyet kimliğine ilişkin bir tanımlamadır. Cinsel yönelim, cinselliğin en önemli bileşenlerinden birisi olarak bir kişinin erkek, kadın ya da her iki cinsye yönelik duyduğu cinsel çekimdir [1]. Trans veya transgender ise cinsiyet kimliği ya da ifadesi toplumdaki erkeklik veya kadınlığın geleneksel beklentilerinden farklılık oluşturan kişiler için kullanılan kapsayıcı bir kavramdır. Trans kavramı içine karşıt giysicilik (karşı cinsin kıyafetlerini giymekten hoşlanan kimse), transseksüel (biyolojik cinsiyetinin aksine kendini karşı cinsye ait hissedilen kimse), genderqueer (toplumdaki cinsel tanımlama kalıplarını ret eden kimse) dahil edilebilir [2].

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden dolayı baskı ve ayrımcılığa uğrayan gruplar hak arama mücadelelerini çoğunlukla birlikte verdikleri için bu kavramların bir arada kullanıldığı görülmektedir. Yaygın kullanımda eşcinsel kadını ifade eden lezbiyen, eşcinsel erkeği ifade eden gey, kadın ve erkeğe dönemseller olarak duygusal ve cinsel arzu duyabilen erkek/kadını ifade eden biseksüel ve var olan ile hissettiği cinsiyet kimliği arasında uyumsuzluğu olan kişileri tanımlayan transseksüel kelimelerinin baş harflerinden oluşan LGBT şeklinde kısaltma tercih edilmektedir [1].

Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans bireyler birçok ülkede cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden dolayı baskı ve ayrımcılığa uğramakta ve birçok sorun ile karşılaşmaktadırlar. Bur sorunlar arasında en önemlilerinden biri sağlıktır. Sağlık sorunları LGBT bireylerin yaşamlarının farklı dönemlerinde çeşitlilik oluşturmaktadır. Özellikle yaşlılık dönemi hassas bir dönem olduğu için özel bir önem taşımaktadır. LGBT yaşlı yetişkinlerin karşılaştıkları sıkıntılarla birlikte yaşlanmalarını nasıl sürdürdükleri konusunda sınırlı bir ilgi vardır [3].

Hemşireler sağlık sisteminin önemli bir bileşeni olarak bireylerle en fazla vakit geçiren meslek grubudur. Bu nedenle yaşlı LGBT bireylerin sorunlarını kavrama ve çözmede önemli görevlere sahiptir.

II. YAŞLI LGBT BIREYLERİN SAĞLIK SORUNLARI

Yaşamın ileri dönemlerinde sağlık, sosyal izolasyon ve ekonomik durum insanları etkilemektedir. LGBT bireyler yaşlılık döneminde bu sorunlara ek farklı sorunlarla da başa çıkmak durumunda kalmaktadırlar [4]. Bir çalışmada LGBT yaşlıların fiziksel ve ruhsal sağlıklarının ayrımcılığa maruz kalma ve kronik hastalığa sahip olma durumları arasında negatif ilişki olduğu; sosyal destek, sahip olunan sosyal ağ büyüklüğü, fiziksel uğraş ve boş zaman aktivitesi arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca aynı çalışmada yaşlıların ruhsal sağlıkları ile cinsel kimliklerini kabul ve ifade edişleri arasında pozitif bir ilişki, cinsel kimliklerini gizlemeleri ile ise negatif bir ilişki bulunmuştur [3].

Yapılan bir çalışmada Michigan yaşlılık hizmetleri ağındaki doğrudan bakım sağlayıcılarından ve yöneticilerinden, LGBT yaşlı yetişkinlerle çalışmalarını açıklamaları istenmiştir. Yaşlı LGBT yetişkinlerin ihtiyaçlarına özel çok az hizmet olduğunu ve bu topluluğa çok az erişim sağlandığı bulunmuştur. Ayrıca ajansların hizmet vermeye dirençli olduğu saptanmıştır [5]. Avusturalya'da yapılan çalışmalarda da yaşlı bakım merkezlerinde çalışan sağlık çalışanlarının LGBT sağlığı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir [6].

Yaşlı LGBT bireylerin sağlık sorunları arasında ruh sağlığı sorunları önemli bir yer oluşturmaktadır. Kimliklerini açıkça ifade edememe, toplum tarafından ötekileştirme, etiketleme vb. nedenler nedeniyle LGBT bireyler yaşlılık döneminde psikolojik sorunlarla baş başa kalabilirler. Depresyon, anksiyete, yeme bozuklukları, intihar girişimi gibi nedenler bu sorunlar arasında önemli bir yer tutar [7].

LGBT bireylerin karşılaştıkları sağlık sorunları şu şekilde özetlenebilir [8];

- Yaşlı LGBT bireyler, yetersiz önleyici taramaların, tedavilerin ve diğer sağlık hizmetler nedeniyle sağlık sorunları yaşayabilir.

- Yaşlı LGBT bireyler arasında sağlık sigortası oranlarının düşük olması ve sağlık profesyonelleri arasında LGBT bireylere dair farkındalığın az olması ya da homofobinin varlığı bu bireylerin sağlık hizmetlerine erişimin azalmasına neden olabilir.

- Ayrımcılığa maruz kalma korkusu, LGBT bireylerin sağlık ve risk faktörleri hakkında önemli bilgileri sağlık çalışanlarından gizlemelerine veya sağlık hizmetlerinden tamamen uzak durmalarına neden olabilir.

- AIDS sahibi 50 yaşın üzerindeki kişilerin sayısı giderek artmaktadır.

- LGBT bireylerin kanser konusunda, genel olarak heteroseksüel yaşlılarına göre daha büyük riskleri vardır.

- LGBT popülasyonunda daha yüksek oranda sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı ve obezite bulunur.

- Yaşlı LGBT bireyler, yüksek depresyon, intihar düşünceleri ve intihar girişimleri, yıllarca süren ayrımcılığın sonucu şiddet ve sosyal görünmezlik ve izolasyon gibi akıl sağlığı sorunları ile mücadele edebilmektedirler.

Yaşlı LGBT Bireylerin Sağlığında Hemşirenin Rolü

Sağlık çalışanlarının heteroseksist tutumları eşcinsel ve biseksüel bireylerin sağlık hizmetlerine erişimini kısıtlayabilmektedir [9]. Sağlık çalışanlarının olası olumsuz tutumları nedeniyle eşcinsel ve biseksüel bireyler sağlıkları ile ilgili önemli olabilecek bilgileri saklayabilirler [10]. Sağlık çalışanları içinde önemli bir konumda bulunan hemşirelerin eşcinsellerin ve biseksüellerin sağlıklarında hemşirelik mesleğinin bir gereği olarak önemli rol ve sorumlulukları vardır.

Uluslararası Hemşireler Birliği'ne göre hemşirelik doğasında, itibarına ve onurlu bir şekilde tedavi almaya içinde kültürel hakların, yaşam ve seçim hakkının dahil olduğu insan hakları için bir saygı teşkil eder [11] Hemşirelik birey ya da toplumların sağlık ve hastalıkları ile ilgili gereksinimleri saptayan ve bu gereksinimleri karşılamada onlara yardımcı olan bir meslektir [12]. Hemşirelik mesleği bu varlık amacını gerçekleştirebilmek için dört temel sorumluluğa sahiptir. Bunlar sağlığın yükseltilmesi, hastalıkların önlenmesi, sağlığın geliştirilmesi ve acının dindirilmesidir. Hemşireler bu sorumluluklarını gerçekleştirebilmek için mesleğinin sahip olduğu etik ilke ve kodları ışığında hareket etmelidir. Hemşirelik mesleğinin etik ilkeleri arasında en önemlilerinden bir tanesi adalet ve eşitlik ilkesidir. Öyle ki hemşirelik mesleğinin saygınlığı yaş, renk, inanç, kültür, engellilik ya da hastalık, cinsiyet, cinsel yönelim, ulus, politik görüş, ırk ve sosyal statü gözetmeksizin sağlanan bir hizmetle mümkündür [11]. Burada vurgulanan kavramlar arasında cinsel yönelim her ne kadar diğerlerine göre yeni bir kavram olsa da birçok sağlık alanı mesleklerinin etik kodlarında yerini almıştır. Bu

kavrama dahil olan eşcinsellik ve biseksüellik de heteroseksüellik gibi doğal bir durum olarak tanımlanmaktadır. Türk Hemşireler Derneği de “Hemşire, bireylerin inanç, değer ve gereksinimlerini göz önünde bulundurarak hizmet sunar.” İfadesini etik kodlarında bulundurulur [13].

Eşcinsel ve biseksüellerin toplumdaki nüfusunu ifade eden net bir çalışma bulunmasa da kesin olan şudur ki; hemşirelerin bu bireylerle yaşamlarında bir şekilde iletişime geçecek olmalarıdır[14]. Doğru bir hemşirelik bakımı için doğru bir hasta öyküsüne ihtiyaç gerekmektedir. Bunun için başvuran her bireyin heteroseksüel olduğu yönünde yanlış bir tutumla hareket etmek eksik ve hatalı yargılar doğuracaktır. Bunun sonucunda ise kişiye uygun bir hemşirelik bakımı vermek mümkün olmayacaktır. Hasta öykü alma işleminde hemşirenin istemeden de olsa sözlü ya da sözlü olmayan olumsuz mesajlarının hastada kötü bir etki yaratacağı unutulmamalıdır. Hemşire eşcinsel hastaların kendilerini rahatça ifade edebilecekleri güvenli bir ortam hazırlanmalıdır. Bunun sağlamak için afiş ve broşürler kullanılabilir. Hemşire herkesin heteroseksüel olduğu düşüncesine dayanan heteroseksist bir yaklaşım yerine her kişinin farklı bir cinselliği olduğu yaklaşımını benimsemelidir [15].

Hemşireler kendisine başvuran sağlıklı ya da hasta kişilere yaklaşımında cinsel yönelim özelliklerine her hangi bir yargı taşımaksızın yaklaşmalı ve kişilerin bu özelliklerini tanımlamasını “cinsel yöneliminizi nasıl tanımlarsınız?” gibi açık uçlu sorularla sağlamalıdır. Hemşire müracatta bulunan kişilerin sağlık öyküsünü alırken “kocanız ne iş yapıyor?”, gibi önyargılı sözcükler kullanmak yerine “eşiniz” ya da “partneriniz” gibi heteroseksist ifade içermeyen kelimeleri tercih etmelidir [15].

III. SONUÇ

Toplumdaki olumsuz tutumlar ve kurumlardaki ayrımcı politikalar, bakım prosedürlerinin yetersizliği ve sağlık çalışanlarının tutumları nedeniyle yaşlı LGBT bireyler sağlık açısından dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır. Olumsuz tutum ve ayrımcılık bu bireylerde birçok sağlık sorununun ortaya çıkmasına neden olabileceği gibi bu bireylerin sorunları için sağlık hizmeti almalarının önünde bir engel oluşturabilmektedir. Ayrıca bu bireylerin sağlık sorunlarına özgü bakım prosedürlerinin, kılavuzlarının yetersiz olması da sağlık çalışanlarının bu bireylere yönelik farkındalık oluşturamamasına ve yeterli bakımı planlayamamasına neden olmaktadır.

REFERENCES

- [1] VandenBos, G. R. (2007). *APA dictionary of psychology*: American Psychological Association.
- [2] Veltman, A., & Chaimowitz, G. (2014). *Mental health care for people who identify as lesbian, gay, bisexual, transgender, and (or) queer*. Canadian journal of psychiatry. Revue canadienne de psychiatrie, 59(11), 1-8.
- [3] Fredriksen-Goldsen, K. I., Kim, H.-J., Shiu, C., Goldsen, J., & Emlen, C. A. (2014). *Successful Aging Among LGBT Older Adults: Physical and Mental Health-Related Quality of Life by Age Group*. The Gerontologist, 55(1), 154-168. doi:10.1093/geront/gnu081.
- [4] Van Wagenen, A., Driskell, J., & Bradford, J. (2013). "I'm still raring to go": successful aging among lesbian,

- gay, bisexual, and transgender older adults. J Aging Stud, 27(1), 1-14. doi:10.1016/j.jaging.2012.09.001
- [5] Hughes, A. K., Harold, R. D., & Boyer, J. M. (2011). *Awareness of LGBT aging issues among aging services network providers*. J Gerontol Soc Work, 54(7), 659-677. doi:10.1080/01634372.2011.585392.
- [6] Cartwright, C., Hughes, M., & Lienert, T. (2012). *End-of-life care for gay, lesbian, bisexual and transgender people*. Cult Health Sex, 14(5), 537-548. doi:10.1080/13691058.2012.673639.
- [7] Institute of Medicine Committee on Lesbian, G. B., Transgender Health, I., Research, G., & Opportunities. (2011). The National Academies Collection: Reports funded by National Institutes of Health. In *The Health of Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender People: Building a Foundation for Better Understanding*. Washington (DC): National Academies Press (US) National Academy of Sciences.
- [8] Grant, J. M., Koskovich, G., Frazer, M., & Bjerk, S. (2010). Outing age: Public policy issues affecting gay, lesbian, bisexual and transgender elders. *The Policy Institute of the National Gay and Lesbian Task Force Foundation Retrieved from http://www.thetaskforce.org/downloads/reports/reports/outingage_final.pdf*.
- [9] Burgess, D., Tran, A., Lee, R., & van Ryn, M. (2007). *Effects of perceived discrimination on mental health and mental health services utilization among gay, lesbian, bisexual and transgender persons*. J LGBT Health Res, 3(4), 1-14.
- [10] Başar, K. (2015). *Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Çeşitliliği: Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Uygun Yaklaşım*. Türkiye Klinikleri Family Medicine-Special Topics, 6(2), 17-22.
- [11] International Council of Nurses.. (2001). *The ICN code of ethics for nurses*. Nurs Ethics, 8(4), 375-379.
- [12] Velioğlu, P. (2012). *Hemşirelikte Kavram ve Kuramlar* (2 ed.). İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık.
- [13] Türk Hemşireler Derneği. (2009). *Hemşirelik için Etik, İlke ve Kodlar*. Ankara.
- [14] Lim, F. A., Brown, D. V., & Jones, H. (2013). *Lesbian, gay, bisexual, and transgender health: fundamentals for nursing education*. Journal of Nursing Education.
- [15] Hadland, S. E., Yehia, B. R., & Makadon, H. J. (2016). *Caring for lesbian, gay, bisexual, transgender, and questioning youth in inclusive and affirmative environments*. Pediatric Clinics, 63(6), 955-969.